

24. szám.

ISKOLAI LAP,

protestans növelészeti közlöny.

Szeged, 1861. october 30.

Felelős szerkesztő:
Szeberényi Lajos.
(Lakása: Élsház utca, 55-dik szám.)
Főmunkatárs: **Vince Sándor.**

Megjelen:
Minden hónap 10., 20. és 30-dikán.
Előfizetési díja:
Egész évre 2 forint, félévre 1 for.

Mi üdvös befolyást gyakorolhat a tanító a növelésre az iskolán kívül?

(Dicséretet nyert pályamunka.)

(Folytatás.)

Nagy és szép tér nyílik föl a tanító előtt a növelésre, iskolán kívül.

3. Az iskolát már elhagyott növendékek tanítása, vagy az ugynevezett ismétlő vagy vasárnapi iskolázás által.

Eddigi tanrendszerünk egyik felötlő gyöngéje, sőt tetemes hiánya az, hogy célszerűleg rendezett vasárnapi iskoláink nincsenek; vagy a hol már ilyenek a valóságban léteznek, távol rendöltetésük nagy, szép és igen fontos céljáról saját-szerű zsidbadásban tengnek, érezhető hatással alig vagy épen nem működnek, működni nem tudnak. Nagyon csalatkozik az, legyen az szüle, legyen iparosfőnök, ki ez intézkedésben csak az Urnak szombatján engedni kellő nyugalom megrab-lását, az ifjuságnak mulatságtól elvonását látja. Sokszorosan vétkezik s szigorú feleletteher súlyát nehezíti vállaira azon egyh. és isk. előljáróság, mely az e tekintetbeni kellő fel-ügyeletet vagy épen nem, vagy csak, mint napjainkban sok helyett történik, lanyhán, hideg közönnyel gyakorolja.

Népiskoláink, ha szinte azokban minden úgy volna is, a mint lenni kellene, ha szinte a tőlük várható sikerrel vol-nának is képesek hatni, még sem tennék fölöslegessé az ismétlő iskolákat. A sajátképi iskola előtornáca és csarnoka a nép gyermekei képzésének növelésének: de az ifjuság áta-lános művelésének, az iskola működésének, hatásának, er

ményének betetőzése az ismétlő vagy vasárnapi iskola által történik.

Az iskolából kilépő növendék, — még a rendszeres iskolázás kellő mértékű folyama után is, — belevegyülve s vegyítette az anyagi élet többnyire szellemi érülködés nélküli foglalatosságai s nyüglödéseibe, mindennapi tapasztalás szerint, az iskolai porral együtt mily hirtelen lerázza magáról a vele elsajátított sokszor igen csekély ismereteket. Mily nagy szüksége forog fön tehát oly böles és célszerű intézkedésnek, melynél fogva az iskolát elhagyott növendék, iskolában szerzett ismereteit ottan, ottan emlékébe visszahozza, söt kedvező körülmények befolyása alatt öregbitse is. Hát sajátképi növelészeteki tekintetben, élete ezen veszélyesen válságos szakában mily nagy szüksége van az iskolát elhagyott növendéknek böles vezérletre, kalauzolásra? Csak az fogja ezt vakmerően tagadhatni, ki az embert lélektanilag soha nem vizsgálta, nem vizsgálja s vizsgálni nem akarja. A növendék ugyan is iskolából kiléptével legkisértettebb korszakába lép életének. A fejlődő értelemmel, az önérzet, szabadság s önállóság után törő vágy előtérbe lépnek keblében. A gyermeki engedelmesség s a szigorúbb fegyelmezetség szála mindinkább lazulni kezdenek; önakarát, öntetszés erély, elégetlenség, gyüöllet, ellenszegülés, nyakasság jogra vergődnek nála mindinkább veszélyteljes uralomra. És ha most hiányzik a vezérő irányadó kéz, mely átható böles tapintattal paralyssalhassa az erény ellen intézett e nehéz östromot, s ellensúlyozza a forrongó ifju kebel ez ellensarki törekvéseit határozva van az ifju elátkozott jövője, hányatott élete fölött. Itt lép már föl irányadóul, kalauzúl a vasárnapi iskola. Ki tagadhatná hát ennek végtelenül messzeható szükségességét? Itt tehet a néptanító, az emberiség, a társadalom, a haza érdekében oly nagy, oly fényes szolgálatot, mely egymaga képes őt az emberiség legnagyobb tényezője s jóltevőjeként föltüntetni. És nem hiszem, hogy volna tanító magasztos rendeltetése öntudására emelkedett, ki a legnagyobb készséggel ne ragadná meg az alkalmat e téren, növelészeteki mesterműve teljes sikerrel leendő befejezésére. Mert valamint a böles kertész nem csak beoltja nemes ággal az ő vadoncot, hanem azt idő, vihar ellen ápolja, célszerűen nyesegeti is; nem csak elülteti a nemes növényt, a ritka virágfajt, hanem azt öntözgeti, gyom és dudvától tisztogatja; valamint a derék építész nem csak megveti a remeklő kezeire bizott épület erős alapját, hanem, hogy műve teljes egészet alkosson, a föld fölött föl-emelve, a szabályosság, célszerűség, használatosság, a szépé-

szeti izlés diszitményeivel is teljesen fölékíti: úgy a tanító működésének is nem vethet határt az iskola szűk fala, hanem azontúl is egy nagy és fontos mezéje várakozik reá a folytató munkának, hol idomító újai véglegesen megállapítják egy teljesen egész alakba öntik eddigi munkájának eredményét. —

A ki a fáradt s tévedező vándort csak egyszerre útbaigazítja; de nem figyelmezteti az út nehézségeire, a tátongó mélységekre, nyaktörő meredekségekre s az utak többféle elágazására: félig teljesíté emberbaráti kötelességét, annak csak fél szolgálatot tett, vagy újabb tévedésbe hozza, s oka lett talán, hogy annak lábait a bozót szövevényei s tüskéi jobban fölvéreznék.

Vincze Sándor.

(Vége köv.)

Tervezet

a magyarhoni ágostai hitv. evangélikus népiskolák szervezetére.

Általában.

1) A népiskolák föladata a gyermeket vallásosságban emberré nevelni, szellemi s testi képességet öszhangzatosan fejleszteni, s azt arra képessé tenni, hogy a gyakorlati életben tehetségéhez képest méltó helyet foglaljon el.

2) A gyakorlati élet megkívánja:

- a) legyen az ember vallásos;
- b) legyen az helyes gondolkodásra képes s önálló;
- c) bírjon azon képességgel, hogy gondolatait élőszóval úgy mint írásilag kifejezhesse;
- d) a reál tanulmányokban jártas legyen.

3) Ezek szerint a népiskolában a következők tanítandók:

- a) Vallási tanulmányok, u. m. bibliai történelem, káté, ének, az egyház s különösen a hitjavítás története.
- b) Nézeti s beszédbeni gyakorlatok.
- c) Nyelvtani tárgyak, u. m. írás, olvasás, iránybeli gyakorlatok, szavalás.
- d) Reál tanulmányok, u. m. számtan, téralakrajz, földrajz, történelem, természetrajz s természettan.

4) A népiskolák az abban működő tanerökhöz képest négyfélék, melyekhez még a polgári iskola csatolható. — Ennek folytán négy-, illetőleg ötféle lesz a népiskolák feladata,

bár a közös cél egy, t. i. a gyermeknek emberré való kiképztetése, mégis az egyes iskolák külön feladata, mely általok megoldandó — szinte négy-, illetőleg ötféle leend.

5) A négy — egybekapcsolt osztályu, egy tanítóval bíró népiskola célje a gyermeket vallásosságban nevelni, azt írás-olvasás, számvetésre tanítani s a többi reál tanulmányok leg-szükségesebbikeivel megismertetni.

6) A négyosztályu, két tanítóval bíró népiskola célja:

a) Az alsó osztályban a gyermek képző növelésének alapját megvetni, a bibliai történekekkel megismertetni, nézletek által értelmét fejleszteni, írva olvasásban s a számvetés elemeiben gyakorolni.

b) A felső osztály célja az elébbieket folytatni, s már a reál tanulmányokra is, melyek az alosztályban a nézlet-tanban fordultak elő, nagyobb gondot fordítani, mint az az egy tanítóval ellátott elemi iskolában történhetett.

7) A négy osztályu, három tanítóval bíró népiskola célja:

a) Az alosztályban úgy, mint a elébbeniekben, vallásos érzelmeket ébreszteni.

b) A középosztály feladata a már az első osztályban tanultakat alaposabban tárgyalni, s tovább fejteni úgy, hogy a tanuló a tanfolyam bevégezte után képes legyen helyesen írni, logice olvasni, hiba nélkül egész számokkal és a közönséges életben előforduló törtekekkel számolni.

3) A felosztály feladata a vallásbani, nyelvtani s reál tanulmányokbani befejezés.

8) A négyosztályú, négy tanítóval bíró népiskola feladata, osztályonkint ugyanaz, mi az elébbeni, akkint azonban, hogy a felemített felosztály két részre, t. i. 3-dik s 4-dik elemi osztályra szakad, s ennél fogva valamennyi tantárgyakban sokkal nagyobb eredményre viheti tanítását, mint a három tanítóval ellátott elemi iskola.

9) A polgári iskola feladata nem tér el az elemi iskola feladatától minőségben, hanem csak mennyiségben. — Főcél itt már a nagyobb műveltség, mely a rendezett falusi elemi iskolákban csak részben érhető el.

10) Különbben valamennyi iskola közcélja nem lehet más, mint a tanulókat akként kiképezni, hogy azok a szükséges ismeretekkel ellátva, vagy mindjárt az élet külön köreibe, vagy bármely alsó gymnasiális, reál vagy polgári iskolába felakadás nélkül léphessenek.

I. A népiskolák belső szerkezete.

1) A belső szerkezet magában foglalja a tanító hatáskörét, melynek általános célja szívképzés, észfejtés s akaratnemesítés.

2) A tanulók különösen növelendők:

- a) vallás- és erényszeretetre,
- b) közszellem s hazaszeretetre,
- c) engedelmesség, rendtartás és szorgalomra.

3) A fentebb említettek ellenkezőitől a legnagyobb lelkiismerettel óvandók meg a gyermekek.

4) A növelés kedvező eredményét biztosítják:

- a) a tanuló szeretetének megnyerése,
- b) helyes felügyelet,
- c) hasznos foglalkodtatás,
- d) jutalom és büntetés.

5) Egyedüli jutalom a haladásnak, törekvésnek elismerése, s a serkentés: — a becsületérzést igen nagy óvatossággal kell serkenteni, nehogy becsvágygyá válják. Különösen pedig arra kell ügyelni, hogy a tanuló kötelességét ne a netaláni jutalom reményétől, vagy a büntetés félelmétől ösztönöztetve teljesítve, hanem hogy minden cselekedete kegyes kötelesség érzetéből származzék.

6) A büntetés nemei legyenek: korholás, becsukás és válságos esetekben fenytés. Mindennemű büntetés szenvedélyesség nélkül hajtandó végre. — Fenyegetődzés következés nélkül soha se legyen. Többeket egy helyre becsukni tilos.

Pseudo-humanismustól el nem kábitva, testi büntetés érje a tanulót akkor, ha ez a legrövidebb s leghathatósb javítási eszköznek mutatkoznék.

II. A népiskolák külső szerkezete.

1) A külső szerkezet magában foglalja a tanulók fölvételét, más osztálybai áthelyezését — s a vizsgát.

2) A tanítványok évenként augusztus utolsó hetében a tanítónál, vagy pedig az illető igazgatónál beiratnak, minek következtében rendes tanulókká lesznek.

3) Azon tanulók, kik magán növelésben részesültek, s az elemi iskola feisebb osztályába akarnak lépni, vizsgának vettetnek alá.

4) Hat évesnél fiatalabb gyermek az első osztályba fel nem vétethetik. Pedantismus azonban távol legyen e tekintetben is. Az úgynevezett „üléshezi szoktatás“ nem türendő, mert a hat évesnél fiatalabb gyermek kisededóvodába való.

5) Csak azon tanulók, kik az alább kiirt ismeretekkel birnak, helyeztethetnek felsőbb osztályba. A gyengébbek a tanfolyamot ismétlik.

6) A tanév utolsóelőtti hetében, tehát jun. 24-ke előtt — áthelyezési vizsga tartassék, még pedig a felügyelők jelenlétében.

7) Jun. végén fővizsgának van helye. Az úgynevezett téli vizsgák, mint sok időt igénybe vevők, elmaradnak.

8) A tanulóknak haladásáról az év folytán a felügyelők a tanítási óráknak gyakortai meglátogatása által győződnek meg, mi minden esetre a tanulókra is üdvös hatása leend.

9) A tanulók minden egyes tantárgyból, továbbá erkölcs- és szorgalomból szigorúan osztályozandók.

10) A tanulók négy osztályba eshetnek, t. i. vagy kitűnők, vagy jelesek, vagy első vagy pedig másodosztályúak.

11) Az úgynevezett „locatio,” vagy pedig szorgalom, erkölcsiség s tehetség szerinti elhelyezés, mint gyakran igazságtalansággal határos, mellőzendő.

12) Minden osztályban jegyzőkönyv vezetendő, melyben úgy a hiányzók neve, mint a nap netaláni emlékezetreméltó eseményei följegyeztetnek.

(Vége következik.)

TÁRCA.

Belföldi tanügyi szemle.

— Pestmegye, Csömör, sept. 21. Nem hiába, hogy a korszellem mindent magában hoz, de a cinkotai ev. iskola járás is mozog, mert átlátja, hogy tespedéssel mire sem fog menni, — a régi slendrián célhoz nem vezet, — és hogyha maga nem működik, sem az ő helyzete nem javul, sem a népnövelés lépést nem haladhat a korrall. Az avatatlan kezek csak idétlent szülhetnek, ezt a tapasztalás eléggé bizonyítja; a rólunk, nélkülünk való intézkedés áldásos üdvöt nem hozhat sem az egyházra, sem az emberiségre. Sajnos, hogy épen hazánk középpontján — hol különben az értelmiség összpontosítva van — a tanítók még mindig kiskorúaknak tekintetnek, s minden őket illető ügyektől — dacára a korszerű testvéresülésnek — el vannak zárva, mi a jobbak mellett csak lehangoltságot idéz elő, s hivatásunkban nem hogy előmenetelt szülne, sőt inkább mindenkor hátrányul szolgál. —

Csak vállvetve lehet megfelelni a kor sürgetős igényeinek, minden elkülönzési felsőbbség utáni törekvés, a szent célt veszélyezteti. A fönt megnevezett iskolai járás folyó évi sept. hó 21-én tartotta tanácskozmányát Csömörön, hol a nt. elnök úr megnyitó beszédében dicsérőleg kiemelte, hogy e járásban általános előszeretet uralkodik a magyar nyelv iránt, de egyúttal tudatta az illetőkkel azt is, miszerint esperességi végzésnél fogva a pestmegyei esperesség néptanítói ne tartsanak igényt az özvegy árvai intézet csak fél részvényére. Kimondott általa az is, hogy sept. 1-től május utolsójáig fog a népiskola tanfolyama tartani két nyilvános vizsgával; a tanrendszer azonban marad csak a régi, de a tankönyvek fölött a nt. körlelkészek fognak véleményt adni a legközelebbi esperességi gyűlésen. Az alkalmi beszédben Greszler a tanácskozmányok eredményéről szólván, a járás tanácskozmányi jegyzőkönyvére utalt, melyben minden bötü eléggé tanúskodik azoknak célszerűségéről. Ezután indítványoztatott, miszerint a könyvtár részére minden korszerű növelési könyv — mihelyest napvilágot lát — azonnal szereztessék meg. A könyvtárnok pedig jelentette, hogy a mult évi tanácskozmány óta 40—50 könyvvel növekedett a ker. könyvtár, és hogy az egész közel van már a 250 dbhoz. Igy következett a főthi tanító iskolai tanterve az órák elosztásával; bár csak már valahára az egész esperességben egy korszerű öszhangzatos iskolai tanterv és tanmódszer hozatnék be. Dobronyovszky J. értekezett a falusi faiskolákról, és a gyümölcsfák nemesítéséről. P. M. maglódi tanító e jeligét: „A haza mindenek előtt!” tárgyalta oly formán, hogy annak alkalmazása nemcsak az iskolában vétessék foganatba, hanem hasson ki a köznépre is. Megmutatta, hogy a hazát az iskolai tantárgyak sorozatából kifeledni soha sem szabad, a gyermeket mindjárt zsenge korában kell a hazaszeretetre vezérleni, ismertessék meg vele — úgy mond — hogy valamint kötelességekkel birunk Isten, magunk és felebarátaink iránt, úgy vannak kötelességeink szeretett hazánk iránt, melyeket mindenkor teljesíteni szent kötelességünk. Fölemlítette mennyire szükséges, hogy hazánk ös alkotmányát mindenki tanulmányozza, — törvényeinkkel megbarátkozzék, — a történetet legalább föbb mozzanataiban ismerje, a hirneves hazafiakat becsülje. A nemzeti-ségek iránt barátságos rokonszenvet ébreszsen, tanítsa rá az iskolást, hogy mi mindnyájan egy édes anyának gyermekei vagyunk, testvérek és honpolgárok, és hogy az áldás és üdv csak az öszzetartástól függ. A népszerű könyvek terjesztését, úgy az iskolában, mint az életben, szinte ajánlotta, s minden

adandó alkalommal szóbeli értekezletek által is a népet az igaz útra teríteni javasolta; szóval a hazaszeretet minden módon terjesztését az Isten kellő ismerete után mint legfőbb kötelességét tüntette föl. Hősz M. a természetrajzot adta elő. A cinkotai felszázados tanító Linczényi József érdemei jegyzőkönyvileg fognak örökítettetni. Végül P. M. fölhevta tisztársait, hogy segédkezet nyujtsanak neki a népszerű könyvek terjesztésében, a süker, fájdalom nem felelt meg a várakozásnak.

Pokorny M.

Külföldi tanügyi szemle.

— Bajorországban van 7126 iskola 8205 tanítóval és 771 segéddel. 8 állomás jövedelme haladja a 900 frtot, 15-nél 8—900 frt; legtöbb állomás van 250—300 forintos, a lecsékélyebb 150 frtos, és ilyen van 553. A tanítók állásának javulására valahára itt is nyílik kilátás, miután az országgyűlés e tárgy iránt érdeklél viseltetik. 68 különböző kérvény adatott be az iránt, többi közt egy 1300 aláírással.

— Berlinben társaság alakult, mely a londoni világhiállításra, tanításra és képzésre vonatkozó tárgyak beküldését tüzte ki föladataul.

— Franciaország. Az oktatási minister által mult évben tanítók számára kitüzött azon kérdésre: mikép rendezendő legcélszerűbben falusi iskolában az oktatás? 4950 pályamunka érkezett be. Az 1200, 600 és 200 frankos jutalmak legközelebb kiadattak.

Üzenetek.

— *P. K.* — Cikkét ily alakban, fájdalom, nem használhatjuk. Újra átdolgozva fölvehető.

— *B. G. Pelsöcön.* — *K. M. H.-M.-Vásárhelyen.* — *Többen Makón.* — *D. K. Trehegyen.* — *Ny. F. Matyon.* — *L. Zs. Debrecenben.* — *K. L. Szutoron.* Az összegek beküldését várjuk.

— *F. L. Sz.-Keresztúr.* Idei „Néptanítók könyve“ nem létezik. Mit küldjünk helyette?

Pfeifer Nándor, pesti könyvkereskedőnél s általa minden hazai könyvárusnál kaphatók:

a „Néptanítók könyve“

1856. és 1857-diki folyama.

Leszállított ára 1 frt. 60 kr. postán küldve 1 frt. 80 kr.

Nyomatott Szegeden Burger Zsigmondnál.